

פנחס זה אליהו

כס"ג

10
כס"ג

1 | **הקב"ה** הבטיח לפנחס בן אלעזר שכר על קנאותו: "לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום". ומפרש בתרגום יונתן בן עוזיאל שהקב"ה הבטיח לו בזה שיהפך למלאך ויחיה לעולם כדי שיוכל לבשר על הגאולה באחרית הימים, וכלשונו: הא אנא יחב ליה ית קימי שלם ואעבדיניה מלאך קיים ויחי לעלמא למבשרא גאולתא בסוף יומיא". וכן הוא בזוהר הקי (בראשית כט, ב): "כל ההוא בר נש דמקני ליה לקב"ה, לא יכיל מלאכא דמותא לשלטאה ביה כשאר בני נשא ויתקיים ביה שלם, והא אוקמוה כמה דאתמר בפנחס לכן אמור הנני נותן לו בריתי שלום".

וּיש להבין למה זכה פנחס לכך, ומה היה המיוחד בפנחס שזכה להיות מבשר הגאולה. והנה, פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, שעל שמו נקראת פרשתנו, ביצע שתי פעולות מיוחדות וחשובות ביותר בשביל עם ישראל בעמדם על סף הכניסה לארץ ישראל: א) בשעה שסכנת התבוללות עם מואב ובנותיו היתה נשקפת לעם ישראל, ועתיד האומה היה נתון בסכנה של כליה רוחנית, קם פנחס באומץ רוח יוצא מן הכלל וויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו וידקור את שניהם". פעולה נועזת ומסוכנת כזאת, כיוונה את עם ישראל לאפיק רצוי, והתורה מעידה עליו "פנחס בן אלעזר וכו' השיב את חמתי מעל בני ישראל וגו'". ב) פנחס עמד בראש הצבא שנשלח לערוך פעולת נקם נגד המדיינים. "נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים", והוא הצליח לבצע את צו ה' במלואו ולדווח "ולא נפקד ממנו איש" (במדבר לא, מט). זוהי הצלחה מיוחדת בשביל מצביא שיכול להביא חזרה משדה הקרב את אנשיו בשלמות.

10 אחרי שתי פעולות אלה מגיעה לפנחס לכל הדעות הכהונה כהבטחת הקב"ה: "לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וגו'". וכך היא סברת רבי אלעזר בגמרא בבבב (קא, ב): "לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי וכו'". ברם, לא כן דעתו של רב אשי, האומר: "לא נתכהן פנחס עד ששם שלום בין השבטים. וזה היה בזמן יהושע כאשר שבת בני גד ובני ראובן בקשו לבנות את המזבח בעבר הירדן, ובקשו שאר השבטים לעלות עליהם לצבא, ושלחו את פנחס לדבר עמם, שנאמר (יהושע כב, ל): "וישמע פנחס הכהן ונשיאי העדה וראשי אלפי ישראל וכו'". בכל מקום אתה מוצא "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" אין כהונה כתובה אלא באלעזר ולכן כתובה בפנחס. ושואלת הגמרא: "ואיך נמי והכתיב 'והיתה לו ולזרעו אחריו' - חרי שמיד הובטחה לו הכהונה. ומתרצת הגמרא: "כי כתיב ההיא בברכה הוא דכתיב - בשרו שלא תפסק כהונה מזרעו, אבל עדיין לא נתכהן" (שם, ורש"י).

31 ונשאלת השאלה: מהי הסיבה וההסבר לדעת רב אשי. מסבירים המפרשים, כי אמנם בשדה הקרב יש צורך בהרבה גבורה נפשית ועוז רוח כדי לבצע פעולה צבאית בהצלחה. אולם המציאות הוכיחה שלא כל מי שמצליח בתפקידו הצבאי הוא גם יכול לשמש כמנהיג בתפקידו האזרחי. וכמה כמה פעמים ראינו האידך מצביאים צבאיים גדולים ודגולים שהוכיחו את עוז כוחם וגבורתם בצבא, אבל בחיים האזרחיים היו חסרי סבלנות, בעלי כעס ומדון, וגבורתם הצבאית בטלה כלא היתה ביחסי אנוש שבני אדם לחבירו.

36 ואמרו חז"ל: איזהו גיבור, הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז, לב) "טוב ארך אפים מגבור, ומושל ברוחו מלוכד עיר" (אבות ד, א). ומסביר רבינו יונה - ארך אפים נקרא המאריך אפו ואין רצונו להנקם מיד, אך ממתין שעה ומקום לנקום נקמתו, כי הכעסן המתנקם מיד מחבל את מעשיו ובלא דעת הוא עושה וכו' והמאריך אפו על פי שאינו מוחל מתוך כעסו אלא שמניח הדבר להנקם אחר זמן יותר, היא גבורת הלב יותר מן הגבור במלחמה, שגם בלא דעת יהיה גיבור להלחם. "ומושל ברוחו" גדול וחשוב "מלוכד עיר", אם כי יש לו שני דברים: גבורת הלב והתכמה, עם כל זה מושל ברוחו גדול ממנו וכו', עכ"ד רבינו יונה.

46 כאמור, הנסיון הוכיח לנו שלא כל מפקד צבאי כשרוני, מוכשר גם להיות מנהיג טוב בחיים האזרחיים, כי בחיי יום יום על האדם להיות מתון, בעל אורך רוח, סבלני וסובלני, וליצור אוירה של הבנה הדדית וכבוד לזולת. ודברים אלה הם שקובעים את איכות החיים ואת אופי ההנהגה בחיים היום יומיים.

57 פנחס הצטיין כאמור בתור גבור מלחמה, אבל עדיין לא הוכיח את עצמו כגיבור גם בחיים האזרחיים. ארבע עשרה שנה ויותר אחרי כיבוש הארץ וחלוקתה, בעת שבני גד ובני ראובן חזרו לארץ נחלתם והקימו בגלילות הירדן מזבח גדול למראה (יהושע כב, ז), והעם שלא ידע על משמעות המזבח שנבנה על ידם רצה להסתער עליהם כמו בפלגש בגבעה, וכדברי הנביא "וישמעו בני ישראל ויקהלו כל עדת בני ישראל שלה לעלות עליהם לצבא" (שם כב, יב). בק אז התרומם פנחס והשקיט את הרוחות ולא נתן שיהא ריב אחים בתוך שבטי ישראל, והכל בקור רוח, באורך רוח ושאיפה לשלום. ואמנם הצליח

10

להרגיע את הציבור ומשלחת של עשרה נשיאים ובראשה פנחס בן אלעזר הכהן יצאה למקום ללבן את הדברים ולהשכיך שלום בין שבטי ישראל "וישמע פנחס הכהן ונשיאי העדה וראשי אלפי ישראל אשר אתו את הדברים אשר דברו בני ראובן ובני גד ובני מנשה, וייטב בעיניהם, ויאמר פנחס וגוי היום ידענו כי בתוכנו ה' וגוי" (שם ל, לא).

2
שם

אדם שיכול לפעול בסבלנות ובאורך רוח כזה בהשכנת שלום בין שבטי ישראל, הוא אכן ראוי להיות מוכתר בכתר כהונה, ובפעם הראשונה נקרא פנחס בענין זה בתואר כבוד "הכהן". זוהי סברת רב אשי, והיינו שפנחס לא נבנה ע"י הצטיינותו. בשדה הקרב כי אם ע"י גבורתו הנפשית של קירוב לבבות, איחוי הקרעים בין שבטי ישראל והשכנת שלום בתוך העם, ומכוח זה עלה לגדולה ונתכהן בתפקיד נעלה ומכובד של כהן גדול אצל עם ישראל.

ובחלק זה נעזרתי בדבריו של הרב אורנשטיין בספרו.

והנה, כתב הרמב"ם (פי"א הלכות מלכים ה"ד) מה הם הסימנים למשיח: "ויכון כל ישראל לילך בה ולתזק בדקה, וילחם מלחמות ה'". כלומר, ישיב את ישראל לאביהם שבשמים ע"י שיאחד את כלם ויסיכמו לעשות מה שדורש. וגם יצליח במלחמותיו.

שתי הסגולות הללו נמצאו אצל פנחס, ולכן פנחס זה אליהו שהוא זה שיבוא ויבשרנו על הגאולה.

ואמנם הרמב"ם מדבר על סגולותיו של משיח ולא של אליהו, אך כבר מצאנו בחז"ל שסגולות דומות יהיו גם לאליהו, וכן מובא בילקוט שמעוני לריש פרשת פנחס "אמר ה' שמעון בן לקיש, פנחס הוא אליהו. אמר לו הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל ובני בעולם הזה, אף לעתיד לבוא אתה שעתיד ליתן שלום ביני לבין בני, שנאמר: הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' וגוי והשיב לב אבות על בנים". הרי שאלוהו עצמו יהיו לו התכונות שנדרשות מזה שהוא בחזקת משיח, ומי מתאים לכך יותר מפנחס, וכפי שנתבאר.

1 יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה (כ"ז ט"ז)

בתואר זה, אלהי הרוחות, תיאר משה את ה' בענין קרה, כמו שאמר שם, אל אלהי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף (קרח ט"ז כ"ג) ושם בארנו יחס תואר זה להענין שם. וכאן לא נתבאר יחס תואר זה למנוי איש על העדה.

ואפשר לפרש עפ"י מה שבארנו במה שמסופר במס' יומא (ט' ב'), כי האיש שהי' ריש לקיש מדבר עמו בשוק היו נותנים לו עסקא (הלואה) בלא עדים, מפני שהיו בטוחים, כי אחרי שריש לקיש מדבר עמו הוא בטוח איש כשר ונאמן רוח ולא יעלה על דעתו לכפור בהלואה, ולכן אין צריך עדים לזה.

11 ודייקנו, למה תפסו בזה דוקא את שם ריש לקיש, בעוד שבדאי כל התנאים ואמוראים לא היו משתעים בשוק אלא עם אנשים ישרים ותמימים, אשר כן דרך החכמים השלמים, וכמו שאמרו בסנהדרין (כ"ג א) נקיי הדעת שבירושלים לא היו יושבים בסעודה אלא אם כן יודעים מי מיטב עמיהם, ועוד זהירות ביחס זה, ולכן אם היו משתעים עם איש בשוק בודאי היו יודעים מי הוא, ואם הי' חשוד להם במה שהוא, בודאי היו מתרחקים ממנו ולא השתעו עמו, ועוד בשוק, במקום פרהסיא, ואם כן צריך להבין מה ראו לציין בזה את ריש לקיש דוקא.

12 ובארנו משום דאעפ"י כשאדם מכיר את זולתו בהנהגתו וישרתו — אעפ"י כן אינו יכול להיות בטוח ונאמן בו בלי כל נדנדוד ספק וחשד. יצו כי יש אנשים שאין חוסם כבדם, בטיהם נדברו ישר ואמונה ובקרבת און ומזימה, ועל דרך הלשון בירמיה (ט') למדו לשונם לדבר שקר, ושם (פסוק ז') בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו, ועוד כמה פסוקים כאלה, ועל כן אמרו אין אדם יודע מה בלב חבירו (סנהדרין ל"ח א').

13 אבל ריש לקיש, כפי שידוע בקורות חייו, הי' ימים רבים חבר לחברת לסטים, נזכרים ואנשי רשע, והי' יודע ומכיר בכל נכליהם ומזימותיהם, עד שרבי יוחנן קרא עליו, "לסטאה בלסטותי ידע", והודות לה, לרבי יוחנן, שב אל דרך התורה ונעשה גבור רבה (עיין מזה בב"מ פ"ד א' ובגיטין מ"ז א' ובתוס' שם). ולפי זה הי' בקי בטבעי בני אדם ומכיר ברעתם ומרמיתם הפנימיות ביחד עם צביעותם המוסתרת, ואותו לא יכלו להונות בדברי אונאה מבחון.

3

יש גוי
ריכ

31

2

לכן אם הוא הי' משתעי עם איש בשוק בודאי הי' נוכח בו לבטח
 כי הוא ישר ונאמן בכל דרכיו ועניו, וכטו כן לכו, ולכן תפסו חז"ל
 את שם ריש לקיש מפני ציונו המיוחד להכיר בתוכנם של דעתם
 ואמתת רוחם של בני אדם, ולא כן שאר חכמים שאין יכולים להיות
 בטוחים לבטח בזה.

1
 4
 2

וזה רצה משה להגיד כאן לפני ה' ואמר, הן מנהיג העדה בודאי
 צריך להיות ישר ונאמן בכל דרכיו ובכל עניו כי ינהיגם בדרך ישרה
 ונכוחה, ולא יטה דרכו הוא, ואחריו יטה הצבור. (וכמ"ש בזהר (פ'
 ויקרא) כיון דרישא עמא אזיל בחיובא כל עמא אזיל בתריי) — אבל
 הן אין לאיש כשרון להכיר ברוחות בני אדם, אם הם להימין אי
 להשמאל, ומי ראוי להיות פרנס על הצבור ומנהיגם ורק אתה הי'
 אשר הנך יודע רוחות כל בשר אתה תדע בטח מי הראוי לזה, וכמש"כ
 (ירמיה ג') ונתתי לכם רועים כלבי ורעו אתכם דעה זהשכל, וכל זה
 כלל משה בלשון יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה,
 כלומר, אתה תבחר ותצוה.

11
 10

(טז) יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר, אתה היודע רוחו של כל אחד ואחד ומי הוא הראוי
 להיות פקיד עליהם⁷². אשר יצא לפניכם, במלחמה⁷³, ואשר יבא לפניכם ואשר ינציאם.
 לא על ידי אחר⁷⁴. ולא כמלכי האומות שמשלהין חיילותיהן והם יושבים בבתיהם, אלא
 כמו שעשיתי אני עם סיחון ועוג, שנאמר: אל תירא אותי⁷⁵, וכדרך שעשה יהושע,
 שנאמר: וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו⁷⁶, וכן בידו הוא אומר: כי
 הוא יצא ובא לפניכם⁷⁷, יוצא בראש ונכנס בראש⁷⁸.

5
 ק"ק

The one lamb you shall offer up. The Tzedukim inferred from the single
 form of the verb תעשה that the *korban tamid* was a sacrifice that was obligatory on the individual,
 while the Perushim maintained that it was a communal sacrifice, based on the use of the plural form
 of an earlier verse, להקריב לי במעודי תשקרו, you [plural] shall take care to offer to Me at its appointed time
 (verse 2). The Gemara in Ta'anis 17b indicates that the first eight days of Nissan were considered a
 minor holiday in which it is forbidden to deliver eulogies, because the opinion of the Perushim in
 this matter prevailed during this time period.

6
 תוס' 7

Why celebrate a holiday for a victory in a dispute over a grammatical ambiguity, a dispute
 which seems trivial? It is because, in reality, this dispute centered on a fundamental principle of our
 belief system. The Tzedukim maintained that just as the *Korban Tamid* was an individual sacrifice, it
 is up to the individual to decide if he needs to keep all mitzvos. The Perushim argued that all Israel
 stood at Mount Sinai collectively, and thus all mitzvos are incumbent on each individual.

It is for this reason that a subsequent verse in this section invokes Mount Sinai: עלת תמיד תעשה
 קהר סיני, a continual burnt offering, as the one offered up at Mount Sinai (verse 6). The Torah emphasizes
 that the *tamid* offering reminds us daily about the revelation at Mount Sinai and the imperatives for
 Klal Yisrael associated with that revelation. Just as the *korban tamid* belongs to every individual Jew,
 since it was bought with the individual half-shekel contribution, so too every individual accepted
 the Torah at Mount Sinai. (Divrei Harav, p. 306)

The story is told in Megillah 28a of Rabbi Akiva who, in order to prove his standing as a sage,
 asked Rabbi Nechuniah why the adjective תמיד was used in this phrase when the singular form of
 the word תמיד already indicates that one sheep was sacrificed. According to one interpretation,
 Rabbi Akiva himself answered his own question, stating that the added word תמיד suggests that the
 sheep used in this sacrifice had to be the most special in the flock. What did Rabbi Akiva intend to
 prove by citing this specific teaching?

21

Regarding the phrase עלת תמיד תעשה קהר סיני, Chazal (see Midrash Hane'lam Bereishis 7a) record
 that Rabbi Akiva asked the Chachamim why the sacrifice was known as a *tamid* ("constant") when
 the verse suggests that it was only offered at Mount Sinai. They answered Rabbi Akiva that once
 the sacrifice was offered at Mount Sinai, it continued regularly afterwards; and indeed, Rabbi Akiva
 himself was destined to become one of these sacrifices. In their answer, the Chachamim explained
 to Rabbi Akiva that just as the acceptance of the Torah was accompanied by obligatory sacrifices
 (Ex. 24:5), the transmission and preservation of the Torah from generation to generation will also
 require sacrifice. And just as the *korban tamid* required the best of the flock, Rabbi Akiva himself,
 being the most exceptional in his generation, would be sacrificed *al kiddush Hashem* by the Romans.
 (Divrei Harav, p. 307)

31

3

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים וגו', עולת שבת בשבת
על עולת התמיד ונסכה (כח, ט"א).

Handwritten notes in the top left corner, including a circled '8' and some illegible scribbles.

בדעת זקנים מבעלי החספות כתבו: איתא בשוחר טוב, בכל המוספים לא תמצא מוסף
כועס כשבת, ועל דבר זה קראה שבת חנו לפני הקב"ה אמר לה הקב"ה, הגה זהו קרבן
מוסף הראוי לך לפי שכל מעשיך כפולים, שיר כפול, שנאמר מוזמר שיר ליום השבת,
עונג כפול שנאמר וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מטוב, עונשו כפול שנאמר מחלליה
מות יומת, לחם כפול לחם משנה, לפיכך ראוי קרבן שלו להיות כפול, וזהו שאנו אומרים
במוסף של שבת להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי, מה שלא נאמר בכל המוספין,
משל למלך וכו', יצו"ש.

הנה ביארו בזה בדעת זקנים מה שאנו אומרים
במוסף של שבת כראוי, דפשיטא שצריך
להקריב הקרבן כראוי, דהרי כל הקרבנות וכן
שאר המצוות צריכין להיות ולעשותן כראוי.

ואפשר עוד, שבא להורות יקרת ערך וחשיבות
הקרבן של מוסף שבת, והוא ע"פ מה שאמרו
בגמרא פסחים (ס"ח ב'), תניא אמר רבי שמעון,
בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי הקטר

חלבים ואברים ופדרים כשרים כל הלילה וא
ממתינין להם עד שתחשך, ופירש רש"י, כדכתי
עולת שבת בשבתו על עולת התמיד, ובתוספו
במס' שבת (כ' א' ד"ה למשרי) ביארו, דכי
שהתורה כתבה עולת שבת בשבתו ולא עוי
חול בשבת, על כרחך דהמיעוט הוא על אברי

ופדרים וחול, משום דשחיטה זריקה של קרבן
חול, בין כך כבר עבר זמנו בשקיעת החמה,
אלא האברים ופדרים של חול אסרה תורה
להקטיר בשבת, ומה מוכח דהאברים ופדרים
של שבת מקטירים בשבת אף שאפשר להקטירם

וזהו שתיקנו לומר בתפלה, אז מסיני נצטוו
עליה, על השבת, ונצטוינו גם להקריב קרבן
מוסף שבת, ולא רק עצם הקרבן, אלא אפילו
ההקטרה שאפשר להקטירה בלילה, גם על זה

נצטוינו להקטירם בשבת, ועל כוונה זו אמרו
להקריב קרבן מוסף שבת, כראוי, היינו כל
מה שראוי להקרבן, אפילו הקטרת האברים
והפדרים, דגם זה נעשה בשבת, שכל זה מעיד
על חשיבות הקרבן, וחביבה מצוה בשעתה.

חדשיכם⁸, ולא כן כתב במועדים,
שלא כתב בשבת 'שבתכם' ולא 'ביום
בפניכם', ולא 'ביום סבותיכם'.⁹ וטעם
מנהגם זה הנה כי אמנם הצלחת ישראל
בעולם הזה¹⁰ היא בצד מה דומה לענין
הישרת, אשר אין לה בעצמה אור קלל
זולתי מה שתקבל מזולתה.¹¹ וזה שאף
על פי שקדם לעגל הנה 'חרות על
הצלחת' (שמות לב, טז) - חרות משעבוד
מלכות לעולם¹², הנה משתטא¹³

Handwritten note with a circled '8' and the word 'מלכות' written next to it.

(יא) ובראשי חדשיכם³, הנה יום ראש
חדש הנה מנהג לישראל⁴, שיהיה
יום קדש בצד מה⁵, כמו שהעיד באמרו
"אשר נספרת שם ביום המעשה"⁶
(שמואל-א כ, יט), וזה יורה שלא הנה יום
ראש חדש אצלם יום מעשה, ולכן
ייחס אותו לישראל באמרו "ראשי

...דא היא נימוסא הות בישראל מלקדמין דלא
מיסתחררא אחסנתא משבטא לשבטא...
ונשאלת אפוא, השאלה (וטעם מנהגם) מדוע
דוקא בתחום זה של ראש חודש ביקשו ישראל
להוסיף מנהג חג מעבר לחגים ומועדים
המחייבים מדאורייתא. ⁹ ועיין להלן פסוק כו
כיצד רבינו מפרש "בשבעותיכם"!¹⁰
'בעולם הזה' דייקא. רבינו עוסק בתפקידו של
ראש חודש בקשר עם מצבו של עם ישראל
בעולם הזה (ולא במעמדו הרוחני, אלא באותה
מידה והמעמד הרוחני של העם מושפע
ממעמדם הפיזי - עיין בזה הערה 11). עקב
מצבם בעולם הזה, מתעוררת (ראה להלן) בעית
חילול השם, שראש חודש בא לתקן. ¹¹ כך
ישראל ניוונים מאור הקב"ה כשם שהלכנה
ניזונה מאור השמש. ועיין רבינו בחיי לוישב
לחל, ד"ה ויקרא שמו פרץ: זרחה על שם החמה
(שהיא זורחת תמיד), פרץ על שם הלכנה
(הנפרצת לעתים ונכנית לעתים), ומלכות בית
דוד בא מפרץ שהוא כנגד הלכנה... (עיין שם
בנועם לשונו). רבינו אינו מתחסס לענין
המחזוריות של אור הלכנה, אלא לעצם הענין
שאיך לה אור עצמי. ¹² עירובין נד, א אמר רב
אחא בר יעקב, אלמלא נשתברו לוחות ראשונות
לא היתה כל אומה ולשון שולטת בישראל,
שנאמר "חרות על הלוחות", אל תקרא חרות
אלא חירות. ונמבאר בעל תורה תמימה: ...מאי
שייכות שכו העור שליטת האומות בישראל
לזכות זה? וי"ל דדרשה מוסכת על הדרשה
הקודמת 'אלמלא נשתברו הלוחות לא היתה

Handwritten note with a circled '9' and the word 'הענין' written next to it.

3. לפנינו משא רבינו אודות ראש חודש,
בדומה למשאו בענין "עצרת" בויקרא
כגלו. ⁴ לעומת החגים שחובתם עלינו באה
מלמעלה כשאר מצוות התורה, הרי ראש חודש
מיוסד על איתערותא דלתתא, יוזמתם של בני
ישראל בעבודת ה'. ⁵ אין חידוש בזה שראש
חודש תופס מקום בלוח היהודי. הרי ראש
חודש כתוב בתורה שנוי בכתובים ומשולש
בכתובים כתאריך. חידוש ישראל היה בזה
שהלבישו על התאריך 'קדושת מה'. ⁶ תרגום
יוב"ע: ביומא דחולא. רש"י: יום שהיא יום
מעשה מלאכה. רד"ק: ...כי נראה שהיה מנהגם
שלא לעשות מלאכה בראש חודש, כמו שהוא
מנהג נשים היום, ואפשר כי מפני קרבן ראש
חודש היו רבים פנויים ממלאכתם, ובאים
להשתחוות לפני ה', וכן נראה בנבואת יחזקאל
לעתיד. ⁷ "ויאמר לו יהונתן מחר חודש" (שם
פסוק יח). ⁸ הוא חידוש בית מדרשם של
ישראל ("חדשיכם"), לא כהלכה מחייבת (שהיה
בזה משום כל תוסף) אלא כמנהג. [והשוה
שופטים יא, א בענין יפתח הגלעדי "כי בן אשה
אחרת אתה", בתרגום המובא על ידי הרד"ק:

Handwritten mark at the bottom left corner, possibly a signature or initials.

כז, א. וכאשר היו החטאים מבדילים, באמרו "כי אם עונותיכם היו מבדילים פינכם לבין אלהיכם, וחטאותיכם הסתירו פנים מכם משמוע" (ישעיה נט, ב), ה' ה' ה' חשכים" (מבוקלים ורחופים" 24 בין האמות. ובהיות מזה נמשך חלול ה' 25 בלי ספק "באמור להם עם ה' אלה" 26 (יחזקאל לו, כ), ה' ה' באפן מה "בכל צרתם לו צר" 27 (ישעיה סג, ט), באמרם ז"ל 'כביכול עלי ועליך בא שודד' 28 (גיתין נח, א). ובהיות חטאת ראש חדש פפרה על ישראל הגורמים

התנצלו" ולא השתמשו בכתר מלכות" 25 תמיד, כמו שאר האמות, אבל ה' זה להם לעתים כפי שפע האור העליון עליהם" 26. ובלעדיו הלכו חשכים ואין נוגה למו" 27, כמו שיקרה ללבנה בשלא תקבל אור השמש. פי 'אין מול ליש' 28 (שבת קנו, א), ולא אור כלל מעצמם, זולתי אור האל יתברך בהיותם לרצון" 29. ובכן נקרא האל יתברך אצל הנביאים "אור יש'אל" 30 באמרו "והיה אור יש'אל לאש" 31 (ישעיה י, יז), וכן העיד באמרו "ה' אורי וישעי" 32 (תהלים

10
pe

אין 'אור ישראל' 21. רד"ק ד"ה והיה אור ישראל. האל שהוא "אור ישראל" והאיר להם בחשכה שהיו בה, כמו שאמר למעלה "העם ההולכים בחשך ראו אור גדול". והנה האל יתברך כמו האור המאיר והאוכל ("ואכלה שיתו" - ישעיה יז), יאיר ליש'אל ויאכל במחנה אשור... [יצויין כי במקומות הרבה מצינו שפירוש רבינו בפסוקים שמביא מן הנ"ך הוא אליבא דפירוש הרד"ק]. 22. גם כאן "אורי" על ישראל "וישעי" מן השונאים, כאשר כל הפרק עוסק "אם תחנה עלי מחנה" וכדו' דהיינו שעבוד מלכויות. 23. מצורת דוד: הם גרמו להסתיר פני המקום מכם לבל שמוע צעקתכם. 24. על פי אסתר חיד, ("יצאו מבהלים ורחופים"), ושם בהמשך "וחמת המלך (הוא מלכו של עולם!) שככה" 25. כאן הגבורה המרכזית של מאמר מיוחד זה. שפלות ישראל בעולם הזה, מביאה לידי חילול השם. לבן מנהג ישראל ב'אודש מה' ביום ראש חודש (כשאין ללבנה כל אור מזולתה), להתקרב על ידי כך אל הקב"ה, להסיר בזה את חטאתם הגורמת לשפלותם, ובה להסיר את חילול השם. 26. רש"י: ומדרש אגדה, הקב"ה בא עמהם לגולה, והטה אוזן מה היו אומרים השבאין: הרי אלו עם ה', ולא היה לו יכולת להצילן! 27. רד"ק ליחזקאל לו, כ ד"ה ויבא: לשון יחיד דרך כלל. ומדרש על דרך "בכל צרתם לו צר". 28. ירמיהו ו, כו "בת עמי חגרי שק, התפלשי באפר, אבל יחיד עשי לך מספד

נשתכחת תורה מישראל. והנה אמרו בחגיגה ה, ב' כיון שגלו ישראל ממקומן, שוב אין לך בטול תורה גדול מזה, ומבואר דהגלות מונע קיום התורה. ואם כן אחרי דקיום הלוחות היה גורם לקיום התורה, ואחרי דגלות סותר קיום התורה, אם כן ממילא היה קיום הלוחות גורם גם שלא יגלו ישראל]. 13. בעגל. 14. שמות לג, ו"יתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב". והשוה לשון רבינו ויקרא יא, ב ד"ה זאת החיה אשר תאכלו: הנה אחר שהתנצלו ישראל את עדים הרוחני שקנו במתן תורה, אשר בו היו ראויים לשרות שכניה בלתי אמצעי... (עכ"ל). בלגמ, כמתן תורה היו בדרגה של חירות, דהיינו שפע אור עליון קבוע, ללא מסך מבריל. אבל חטא העגל הוריד אותם אל דרגת "ירח" (שלא כרבינו בחיי הערה 11). כאן נדבך נוסף כמשנת רבינו על 'לפני אחרי' (כמקרה דנן, חטא העגל). 15. הוא החירות משעבוד מלכויות. 16. אין הכוונה למחזוריות קבועה (סוף הערה 11) אלא לעצם הענין שאין קביעות באור, הוא ההשפעה, שהם מקבלים מהקב"ה. 17. על פי ישעיהו ג', ("אשר הלך חשכים ואין נגה לו"). 18. 'מזל' במשמעות גורל קבוע בלתי תלוי בגורמים אחרים. כן מצינו (מועד קטן כג, א): בני חיי, מזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא. 19. והוא אינו בבחינת 'מזל', באשר תלוי בדרגתם הרוחנית. 20. באשר הוא מקורם הבלעדי של הצלחתם (אורם) עלי אדמות, כי

pe (11)

שמעטתי את ה'רמ' 36, כשהגליתי את ישראל והסתרתני פני מהם.

תמרורים, כי פתאם יבא השודד עלינו. עליך לא נאמר אלא "עלינו", כביכול עלי ועליך בא השודד. 29. הסיבה לקרבן חטאת בראש חודש, הוא שיש'אל גרמו לכך שאורם הבא מזולתם (הקב"ה) כמעט נכבה, וזאת עקב "עונותיכם היו מבדילים" 30. בנוסח הפילת מוסף של ראש חודש כפי שניסחוהו אנשי כנסת הגדולה. 31. הרי שקרבן חטאת ראש חודש בא להצילם מיד שונא, עקב היותם בחשכת הגלות ללא אור ההשגחה של הקב"ה. 32. כי בהרמת קרנם של ישראל, תרום קרנו יתברך. 33. כלומר, חטאת שיש לה תועלת לה' עצמו כביכול. 34. פירושו בניגוד גמור לפירוש המקובל שהקב"ה מיעט את הלבנה ממש, אחרי ששנים נבראו ("שני המאוות הגדולים"). 35. ובמענה לפניה זאת, עשו ישראל מנהג של 'קודש מה' ככל ראש חודש. 36. ישראל.

מניעת האור או מעוטו" 29, כמו שהתקינו ז"ל באמרם 30 'שעירי חטאת לכפר בעדם, ופרון לכלם יהיו, תשועת נפשם מיד שונא' 31, ובכפרה זו תהיה תשועה מה לחלול השם" 32, לפיכך אמרו של'כך נאמר בשעיר ראש חודש "חטאת לה" (פסוק טו), מפני שפפרתו מועילה לקדוש שמו יתברך" 33. וזה רצו באמרם: 'אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו עלי פפרה על שמעטתי את ה'רמ' (חולין ס, ב), רצונו לומר" 34: הביאו פפרה בשבילי להשיג קדוש שמי המחלל בגוים" 35, בסבת מה

5

(12)

ימי זכרון עמ' 140

שיתפלל לא רק בתורת אישיות רוחנית המשתמשת בכוח הדיבור, אלא אף בתורת כשר ודם. התפילה צריכה להביע לא רק את גדלות האדם אלא אף את שפלותו. האדם הוא בחיר הייצורים, אבל גם ברייה שפלה ואפלה העומדת בדעה קצרה לפני חי העולמים. אף בתור ברייה שפלה צריך האדם להתפלל, ותפילתו זו מתבטאת בקולות השופר. וכי מהו קול שופר אם לא זעקת האדם ללא דיבורים וללא מלים! זוהי זעקתו המתפרצת הסמונתית של בעל חיים שרוי בייסורים! בתפילת זעקה זו לא המלים והדיבורים בה העיקר, אלא קולות הגניחה של השופר הבאים ומתפרצים בהכרח אחר התפילות שבאמרי פינו והסיבה היא: כשמסיים האדם את דיבורי תפילתו הוא מתחיל להבין, שבתפילתו לא הספיק לומר אפילו משהו ממה שרצה לומר - "מדובים צרכי עמך ודעתם קצרה". עם סיומה של התפילה בא האדם לכלל מסקנה, שכמעט ולא התפלל. וכי מה יעשה אז! יחזור על דבריו! יתפלל עוד ועוד - הרי זה לא יעזור. כדי להביע כל מה שהאדם רוצה וצריך להביע - הוא מתחיל לפתע לכנות או לנגח, או להוציא מפיו קולות אחרים של בעל חיים. בהנעת הקולות האלה מספר האדם כל מה שיש לו לספר, כל מה שאי אפשר היה לו לומר במלים. יהודי בא מוכן ומזומן לומר פסוקי דזמרה. בתחילה סבור הוא, שיוכל להלל את בורא העולם כהלכה. הוא אומר בניטחה רבה בתפילת "ברוך שאמר":

המהולל בני עמו, משוכח ומפואר בלשון חסידיו ועבדיו, ובשרי דוד בן נהלך... בשבחות ובזמירות נגדלך ונברכך ונפארך ונזכיר שמך מליכך. אולם ככל שהוא ממשיך באמירת פסוקי דזמרה מתברר לו תר ויותר, שאין בכוחו לומר כראוי תהילות לפני חי העולמים, והוא נומר: "אילו פינו מלא שירה כים ולשונונו דנה... ושפתותינו שבח וכו' - זין אנו מספיקים". כשהוא מגיע ליישתבח" תופס הוא, שהדבר לא עלה ידו כלל. הרי הקבי"ה עצמו הוא אל ההודאות, אדון הנפלאות, מלך אל חי ועולמים. אין ערוך לו.

(13)

מסורה ח' ו עמ' יט-כ

ולכאורה מן ההכרח לומר שגדר מצות תקיעת שופר הוא בתורת תפילה, ואף שבעלמא מחפלים באמירת לשון - ברייה שהוא יום הדין, וברית בר יפקודי. מי ינח ומי ינע, מי ישל ומי ירם. תצרכי עמך מרחיב דעתם קצרה. ואין האדם יכול להכיר את מצבו על נכון בכדי לידע באמת בעד מה לבקש. כי הרבה פעמים הוא חושב ששידוך זה ופרנסה זו הוא הדבר הכי טוב בעומו, ואין הדבר כן. אלא להיפך, ועל זה אנו מחפלים תמיד - והקבל ברחמים וברצון את תפילתו. שיבחין הקב"ה בתפילותיו - איזה מהם הם באמת לטובתו ואיזה מהן אינן לטובתו, דק יענה כחיות על אותן מחפלותיו שהן באמת לטובתו, כי אין אנו יכולים לידע תמיד דבר זה על נכון. והיג ברייה אנו

מחפלים דרך תקיעת שופר -תפילה בלי מלים וכלי חיבות. כי אין אנו יודעים באמת את מה לבקש.

(14)

מפני הרב עמ' לו

ט) ייתקבל ברחמים וברצון את תפילתנו. וזכאור רבנו בלשון זו, דחרבה פעמים האדם מתפלל בחזק בעד איזה ענין, ואינו מבין שדבר זה יחיה לרעה בעדו, ולזה אנו מסיימים לאחר כל בקשותינו, שחקביה רק יקבל אותן ותפילות שהוא יתי ידע שוין לטובתנו, ואותן הבקשות שוין לרעתנו, לא יקבל. והוסיף נאמר שחרבה חרבה התפלל שלא יצטרך לבוא לאמריקה ושיוכל לחשאר באירופה, ודי הטוב לא קיבל תפילותיו אלו, כי אילו היה נשאר הלילה באירופה, היה נופל בסכנת הטאניס.

(16)